

סדר זרעים

מסכת ברכות פרק א [0001]

[ברכות א, א משנה]

מאמתי קורין את שמע בערבין?
משעה שהפנהים נכנסין לוכל בתרומתן,
עד סוף האשמרת הראשונה;
דברי רבי ליעזר.

[תלמוד]

אנן תנינן:

משעה שהפנהים נכנסין לוכל בתרומתן.

תני רבי תיא:

משעה שדרף בני אדם נכנסין לאכל פתן בלילי שבת.

ותני עלה:

קרובים דבריהן להיות שוין.

אתא תמי, <בוא ראה>

משעה שהפנהים נכנסין לוכל בתרומתן,

איממא הוא ועם כוכביא הוא. <יממה>

משעה שדרף בני אדם נכנסין לאכל פתן בלילי שבת,

שעה ותרתי, ליליא הוא.

ואת אמר "קרובים דבריהן להיות שוין"!

אמר רבי יוסה:

תפתר באלין כופרניא דקימא, <כפרים קטנים>

דאורחיהון מסתלקא עד דהוא איממא, <שדרכם להסתלק מבעוד יום>

דצדי לון מקמי חיותא. <הם מפחדים מן החיות>

תני:

הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו.

אם כן, למה קורין אותה בבית הכנסת?

אמר רבי יוסה:

אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו,

אלא כדי לעמד בתפלה מתוך דבר שלתורה.

רבי זעירא בשם רב רמיה:

ספק ברוך על מזונו, ספק לא ברוך,

צריך לברך, דכתיב:

"זאכלת ושבעת וברכת".

ספק התפלל, ספק לא התפלל, אל יתפלל.

ודלא כרבי יוחנן, דרבי יוחנן אמר:

ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו!

למה? שאין תפלה מפסדת.

ספק קרא, ספק לא קרא,

נשמענה מן הדא:

הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו.

וקדם לכן לאו ספק הוא?

ואת אמר צריך לקרות!

הדא אמרה:

ספק קרא, ספק לא קרא, צריך לקרות.

סימן לדבר, משיצאו הכוכבים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר:

(נחמיה ד, טו) "ואנחנו עשׂים במלאכה,

וחצאים מחזיקים ברמחים,

מעלות השחר עד צאת הכוכבים".

וכתיב:

(נחמיה ד, טז) "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה".

פמה כוכבים יצאו ויהא לילה?

רבי פינחס בשם רבי אבא בר פפא:

כוכב אחד, ודאי יום.

שנים, ספק לילה.

שלושה, ודאי לילה.

שנים ספק?

והכתיב "עד צאת הכוכבים"!

אלא מעוט כוכבים שנים,

קדמאי לא מתחשב.

בערב שבת,

ראה כוכב אחד ועשה מלאכה, פטור.

שנים, מביא אשם תלוי.

שלושה, מביא חטאת.

במוצאי שבת,

ראה כוכב אחד ועשה מלאכה, מביא חטאת.

שנים, מביא אשם תלוי.

שלושה, פטור.

רבי יוסה ברבי בון בעי:

את אמר שנים ספק,

ראה שני כוכבים בערב שבת,

והתרו בו, ועשה מלאכה,

ראה שני כוכבים במוצאי שבת,

והתרו בו, ועשה מלאכה,

מה נפשך?

אם הראשונים יום הן,

אף האחרונים יום הן,
ויהא תיב על האחרונים.
אם האחרונים לילה,
אף הראשונים לילה,
ויהא תיב על הראשונים.

רָאָה שְׁנֵי כּוֹכָבִים בְּעָרֵב שַׁבָּת,
וְקָצַר פְּחָצֵי גְרוּגְרָת;
בְּשַׁחְרִית, וְקָצַר פְּחָצֵי גְרוּגְרָת;
רָאָה שְׁנֵי כּוֹכָבִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת,
וְקָצַר פְּחָצֵי גְרוּגְרָת.
מָה נִפְשָׁךְ?

אם הראשונים יום הן,
אף האחרונים יום הן,
ויצטרף שלשחריית עם שלמוצאי שבת,
ויהא תיב על האחרונים;
אם האחרונים לילה,
אף הראשונים לילה,
ויצטרף שלשחריית עם שללילי שבת,
ויהא תיב על הראשונים.

הָדָא דְתָמֵר, <זאת שאתה אומר>

בְּאֵלֶּיךָ דְלִית דְאֶרְחֵהוּן מִתְחַמְיָה בִּימָמָא, <שאינ דרכם להיראות ביום>
בְּרֵס, בְּאֵלֶּיךָ דְאֶרְחֵהוּן מִתְחַמְיָה בִּימָמָא,
לָא מְשַׁעְרִין בְּהוּן.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְרַבִּי בּוּן:
וּבְלַחֲדוּ דִּיתְחַמוּן תִּלְתָּא כּוֹכְבִין בְּרֵס מִן הָדָא כּוֹכְבָתָא.

רַבִּי יַעֲקֹב דְרוּמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָא בֶּן פְּזִי:
כּוֹכֵב אֶחָד, וְדָאֵי יוֹם; שְׁנַיִם, לֵילָה.
וְלִית לִיה סִפְקָא?
אִית לִיה סִפְקָא בֵּין כּוֹכֵב לְכוֹכֵב.

תְּנִי:

כָּל זְמַן שְׁפַנֵּי מְזַרְחָ מְאָדִּימוֹת, זְהוּ יוֹם;
הַכְּסִיפּוּ, זְהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת;
הַשְּׁחִירוּ, נַעֲשֶׂה הָעֲלִיּוֹן שְׁנָה לַתְּחִתּוֹן, זְהוּ לֵילָה.
רַבִּי אֹמֵר:

הַלְּבָנָה בְּתַקּוּפָתָהּ,
הַתְּחִיל גְּלָגַל חֲמָה לְשַׁקֵּעַ וּתְחַלַּת גְּלָגַל לְבָנָה לְעֵלוֹת,
זְהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:

סוּף גְּלָגַל חֲמָה לְשַׁקֵּעַ וּתְחַלַּת גְּלָגַל לְבָנָה לְעֵלוֹת. [2]
וְתִנֵּי שְׁמוּאֵל כֵּן.

אֵין הַלְּבָנָה זוֹרַחַת בְּשַׁעַה שְׁהַחֲמָה שׁוֹקֵעַת,
וְלֹא שׁוֹקֵעַת בְּשַׁעַה שְׁהַחֲמָה זוֹרַחַת.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ חֲזִיא בְּרַ יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא:

התחיל גלגל חמה לשקע,
אדם עומד בראש הר הפרמל,
ויורד וטובל בים הגדול,
ועולה ואוכל בתרומתו,
חזקה, ביום טבל.

הדא דתמר, בההוא דאזיל ליה בקופנדריא; <דרך קיצור>
ברם, בההוא דאזיל ליה באסרטא, לא בדה. <כביש; לא שייך למקרה הזה>

איזהו בין השמשות?

אמר רבי תנחומא:

לטה של דם שהיא נתונה על גבי חדה שלסיף.
נחלקה הטפה לכאן ולכאן, זהו בין השמשות.

איזהו בין השמשות?

משמשקע החמה כדי שיהלך אדם חצי מיל. <740 מ'>

הברי רבי נחמיה.

רבי יוסה אומר:

בין השמשות פהרף עין,

ולא יכלו לעמד עליו חכמים.

רבי יוסה ורבי אחא הוון תבין.

אמר רבי יוסה לרב אחא:

לא מסתברה סוף חצי מיל הרבי נחמיה,

פהרף עין הרבי יוסה.

אמר ליה:

אוף אנה סבר כן.

רבי חזקיה לא אמר כן, אלא:

כל הרף עין והרף עין שבחצי מיל הרבי נחמיה,

ספק הוא.

אמר רבי מנא:

קשייתה קמי רבי חזקיה כיי דתנינן תמן: (ובים א, 1.)

רָאָה אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת,

אַחַת בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת וְאַחַת לְמַחֵר,

אם יודע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר,

ודאי לטמאה ולקרבן;

ואם ספק שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר,

ודאי לטמאה, וספק לקרבן.

רבי תיא בר יוסף בעא קמי רבי יוחנן:

מן הנא "ראיה נחלקת לשנים"? רבי יוסה.

אמר ליה.

קשטתה! <פגעת בול, כיוונת לאמת>

על דעתך דאת אמר:

כל הרף עין והרף עין שבחצי מיל הרבי נחמיה,

ספק הוא,

למה אמר ליה "קשטתה"?

לכשיבא אליהו ויאמר: זהו בין השמשות.

מן פליג? <מי יחלוק>

רבי חנינא חרוץ הרבנין בעי:
כמה דאתא אומר, בערבית,
נראו שלושה פוככים,
אף על פי שהחמה נתונה באמצע הרקיע, <בתוך עובי הרקיע>
לילה הוא.

ומר אף בשחרית כן! <אמור כך גם בשחרית>
אמר רבי אבא:

כתיב:

(פיראשית יט, כג) "השמש יצא על הארץ,
ולוט בא צערה".

וכתיב:

(ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר",
מקיש יציאתו לביאתו:

מה ביאתו, משיתכסה מן הבריות,
אף יציאתו, לכשיתודע לבריות.
אמר רבי בא:

כתיב:

(פיראשית מד, ג) "הבקר אור".

התורה קראה לאור בקר.

תני רבי ישמעאל:

(שמות טז, כא) "בבקר בבקר",

כדי לתן תחום לבקרו של בקר.

אמר רבי יוסה בירבבי בון:

אם אומר את לתן עביו של רקיע ללילה,
בין בערבית בין בשחרית,
נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין.

ותני:

באחד בתקופת ניסן,

ובאחד בתקופת תשרי,

היום והלילה שוין.

אמר רבי חונא:

גילפנה מדרה הארץ:

שרי מלכא נפק,

אף על גב דלא נפק, אמרין דנפק;

שרי עליל,

לא אמרין דעל עד שעתה דיעול.

זה שעומד ומתפלל צריך להשוות את הגליו.

תרין אמורין, רבי לוי ורבי סימון:

תד אומר: כמלאכים;

וחד אומר: כפנהנים.

מן האמר "כפנהנים",

(שמות כ, כג) "ולא תעלה במעלת על מזבחי",

שהיו מהלכין עקב בצד גידל וגידל בצד עקב.

וּמִן הַדָּמָר "כַּמְלָאָכִים",

(יחזקאל א, ז) "וְרַגְלֵיהֶם רָגַל יִשְׂרָהּ".

רַבִּי חֲנִינָא בַר אֲנָדְרִי בִשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר סוּטָר:

הַמְלָאָכִים אֵין לָהֶן קַפִּיצִין. <פּרָקִים>

וּמָה טַעְמָא?

(דְּנִיאל ז, טז) "קָרַבְתָּ עַל חַד מִן קְאָמִיא",

קְיָמִיא.

אָמַר רַבִּי חוּנָא:

זֶה שְׁרוּאָה אֶת הַפְּהָנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת,

בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה, צְרִיף לֹאמַר:

"בָּרְכוּ אֶת יי מְלָאָכִיו".

בְּשִׁנְיָה,

"בָּרְכוּ אֶת יי כָּל צְבָאָיו".

בְּשִׁלִּישִׁית,

"בָּרְכוּ יי כָּל מַעֲשָׂיו".

בְּמוֹסָף, בְּבִרְכָה הֵרֵאשׁוּנָה צְרִיף לֹאמַר:

(תהלים קלד, א) "שִׁיר הַמַּעֲלֹת,

הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יי כָּל עַבְדֵי יי,

הַעֲמִידִים בְּבֵית יי בְּלֵילֹת".

בְּשִׁנְיָה,

(תהלים קלד, ב) "שְׂאוּ יְדְכֶם קֹדֶשׁ".

בְּשִׁלִּישִׁית,

(תהלים קלד, ג) "בְּבִרְכָּךָ יי מְצִיּוֹן".

אִם הָיוּ אַרְבַּע, חוּזָר.

תְּלִיחָתָא כְּקֹדְמִיתָא, <השלישיות כראשונות>

וּרְבִיעִתָא כְּתַנּוּתָא. <והרביעיות כשניות>

אָמַר רַבִּי חֲנָנָא:

מְאִילַת הַשְּׁתָר עַד שִׁיאֹר הַמְזֻרָח,

אָדָם מְהַלֵּךְ אַרְבַּעַת מִיָּלִין. [3] <קצת פחות מ-6 ק"מ>

מְשִׁיאֹר הַמְזֻרָח עַד שְׁתַּנְּגַן הַחֲמָה,

אַרְבַּעַת מִיל.

וּמַנִּין "מְשִׁיאֹר הַמְזֻרָח עַד שְׁתַּנְּגַן הַחֲמָה,

אַרְבַּעַת מִיל"?

הַכְּתִיב:

(בְּרֵאשִׁית יט, טו) "וּכְמוֹ הַשְּׁחַר עָלָה,

וַיֵּאִיצוּ הַמְלָאָכִים בְּלוֹט",

וַכְּתִיב:

(בְּרֵאשִׁית יט, כג) "הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ,

וְלוֹט בָּא צַעְרָה".

וּמִן סְדוּם לְצַעַר אַרְבַּעַת מִיל.

יְחִיר הוּוּן!

אָמַר רַבִּי זְעִירָא:

המלאך היה מקהר לפניו הדרך. <חופר ישר>

ומנין מאילת השתר עד שיאור המזרח ארבעת מיל?
"כמו" "וכמו", מלה מדמא לתברתה.

אמר רבי יוסה בירבי בון:

הדא אילתא דשחרא,

מן דאמר פוכבתא היא, טעי. <נונה>

ומנין דהיא מקדמה ומנין דהיא מאחרה.

מיי כדון? <מה היא, עכשיו>

כמין תרין דוקרנין דגהור דסלקין מן מדנחא ומגריין. <קלשונים; מזרח>

דלמא: <מעשה>

רבי תיא רבה ורבי שמעון בן חלפתה

היון מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה, <עלות השחר>

וראו אילת השחר שבקע אורה.

אמר רבי תיא רבה לרבי שמעון בן חלפתה:

בירבי, כך היא גאלתן של ישראל: <בן של חכם>

בתחלה, קמאה, קמאה.

כל מה שהיא הולכת, היא רבה והולכת.

מה טעמא?

(מיקה ז, ח) "כי אשב בחשך יי אור לי".

כך בתחלה,

(אסתר ב, בא) "ומרדכי יושב בשער המלך",

ואחר כך,

(אסתר ו, יא) "ויקח תמן את הלבוש ואת הסוס",

ואחר כך,

(אסתר ו, יב) "וישב מרדכי אל שער המלך",

ואחר כך,

(אסתר ח, טו) "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות",

ואחר כך,

(אסתר ח, טז) "ליהודים היתה אורה ושמחה".

ואתיא דרבי חנינא כרבי יודה,

דתני בשם רבי יודה:

עביו של רקיע, מהלך תמשים שנה.

אדם בינוני מהלך ארבעים מיל ביום.

עד שהחמה נוסרת ברקיע מהלך תמשים שנה,

אדם מהלך ארבעת מיל.

נמצאת אומר שעביו של רקיע אחד מעשרה ביום.

וכשם שעביו של רקיע מהלך תמשים שנה,

כך עביה של ארץ ועביו של תהום מהלך תמשים שנה.

ומה טעם?

(ישעיה מ, כב) "הישב על חוג הארץ",

וכתיב:

(איוב כב, יד) "וחוג שמים יתהלך",

וּכְתִיב:

(משלי ח, כז) "בַּחֲקוֹ חוּג עַל פְּנֵי תְהוֹם" ?
חוּג חוּג לַגְזֵרָה שָׁנָה.

תְּנִי:

עַץ חַיִּים מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה.

אָמַר רַבִּי יוֹדָה בִּירְכֵי אֲלֵעָאִי:

לֹא סוּף הֶבֶר נוּפוֹ, אֲלָא אֶפְלוֹ כוֹרְתוֹ, <הגזע שלו>
וְכָל פְּלוּג מִי בְּרֵאשִׁית מִתְּפַלְגִין מִתְּחַתָּיו.
וּמָה טַעַם ?

(תהלים א, ג) "וְהִנֵּה כַעֲץ שְׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם" ?

תְּנִי:

עַץ חַיִּים, אֶחָד מִשְׁשִׁים לְגֵן ;

הֵגֵן, אֶחָד מִשְׁשִׁים לְעֵדֵן ;

(בְּרֵאשִׁית ב, ו) "וְנִהְיֶה יֵצֵא מֵעֵדֵן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן",

תְּמַצִּית כּוֹר, תִּרְקֵב שׁוֹתָה, <מִים הַעוֹדִפִּים מִהַשְׁקִיית בֵּית כּוֹר, 3 קִבִּים>

תְּמַצִּית כּוֹשׁ, מִצְרִים שׁוֹתָה.

נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר:

מִצְרִים מִהֶלֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם,

וְכוֹשׁ מִהֶלֶךְ שֶׁבַע שָׁנִים וְעוֹד.

וְרַבְנֵינָן אֲמַרִין כְּשֵׁנֵי אַבּוֹת הָרֵאשׁוֹנִים. <כִּסֵּף שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל הָאֲבוֹת>

(דְּבָרִים יא, כא) "כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ".

וְכַשֵּׁם שֶׁבֵּין הָאָרֶץ לְרִקִיעַ מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה,

כֵּן בֵּין רִקִיעַ לְרִקִיעַ מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה,

וְעָבִיר מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה.

וּמָה חֲמִית מִימֵר:

עָבִיר שֶׁל רִקִיעַ מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה ?

אָמַר רַבִּי בּוֹן:

"יְהִי רִקִיעַ בְּתוֹף הַמַּיִם",

יְהִי רִקִיעַ בְּתַנּוּךְ.

רַב אָמַר:

לְחִים הֵיוּ שְׁמַיִם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, וּבְשָׁנֵי קִרְשׁוֹ.

רַב אָמַר:

(בְּרֵאשִׁית א, ו) "יְהִי רִקִיעַ",

יִחְזַק הָרִקִיעַ, יִקְרַשׁ הָרִקִיעַ,

יִגְלַד הָרִקִיעַ, יִמְתַּח הָרִקִיעַ,

אָמַר רַבִּי יוֹדָה בֵּן פָּזִי:

יַעֲשֶׂה פְּמִין מְטְלִית הָרִקִיעַ.

הִיךְ מְהֵדָאֵת אָמַר:

(שְׁמוֹת ו, ט) "וַיִּרְקְעוּ אֶת פַּחֲי הַזָּהָב".

תְּנִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

עָבִיר שֶׁל רִקִיעַ כְּשֵׁתִי אֲצַבְעִים.

מִלְתִּיהָ דְרַבִּי חֲנִינָא פְּלִיגָא,

דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא:

(איוב לו, יח) "תִּרְקִיעַ עִמּוֹ לְשַׁחֲקִים חֲזָקִים כִּרְאֵי מוֹצָק",
"תִּרְקִיעַ", מִלְמַד שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין כְּטַס.
יְכוּל שְׂאִינָן בְּרִיאִין? <חזקים>
תִּלְמַד לֹאמַר "חֲזָקִים";
יְכוּל שֶׁהֵן נִתְרַפִּין? <נחלשים>
תִּלְמַד לֹאמַר "כִּרְאֵי מוֹצָק",
בְּכָל שַׁעַה וְשַׁעַה נִרְאִין מוֹצָקִים.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
בְּנֵהג שְׁבַעוֹלִם, אָדָם מוֹתֵחַ אֶהְל,
עַל יְדֵי שֶׁהוּת, כְּמַעַצ מִתְרַפֶּה,
בְּרַם הָכָא,

(ישעיה מ, כב) "וַיִּמְתַּחֵם כְּאֶהְל לְשַׁבַּת",
וּכְתִיב "חֲזָקִים".

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר:
בְּנֵהג שְׁבַעוֹלִם, אָדָם נוֹסֵף בּוֹלוֹס, <מחמם גוש זכוכית גולמית>
עַל יְדֵי שֶׁהוּת, הוּא מַעֲלֶה תְלוּדָה.
בְּרַם הָכָא, "כִּרְאֵי מוֹצָק",
בְּכָל שַׁעַה וְשַׁעַה הֵן נִרְאִין כְּשַׁעַת יִצְיָקְתָן. [4]

רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר עַל הָרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:
(בְּרַאשִׁית א, א) "וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צַבָּאָם.
וַיִּכְל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"
(בְּרַאשִׁית ב, ג) "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי".
מָה כְּתִיב בְּתַרְיָה?

(בְּרַאשִׁית ב, ד) "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם".
וְכִי מָה עֲנִין זֶה אֲצַל זֶה?
אֵלָּא יוֹם נִכְנָס יוֹם יוֹצֵא,
שַׁבַּת נִכְנָס, שַׁבַּת יוֹצֵא, <שבוע>
חֲדָשׁ נִכְנָס, חֲדָשׁ יוֹצֵא,
שָׁנָה נִכְנָסַת, שָׁנָה יוֹצֵאָה,
וּכְתִיב:

(בְּרַאשִׁית ב, ד) "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם,
כְּבִהְבְּרָאָם, כִּי"בַּיּוֹם עָשׂוֹת יִי אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם."

רַבִּי אוֹמַר:
אַרְבַּע אֲשֵׁמוּרוֹת בַּיּוֹם וְאַרְבַּע אֲשֵׁמוּרוֹת בַּלַּיְלָה.
הַעוֹנָה, אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה לְשַׁעַה;
הַעַת, אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה לְעוֹנָה;
הַרְגַע אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה לְעַת;
כְּמָה הוּא הַרְגַע?
רַבִּי בְּרַחֲמֵיהֶם בְּשֵׁם רַבִּי חֵלְבוֹ אָמַר:
כְּדֵי לְאָמְרוּ.
וּרְבִנֵין אָמְרִין:

הַרְגַע כְּהַרְף עֵינַי.

תְּנִי שְׂמוּאֵל :

הַרְגַע, אֶחָד מִחֲמֹשֶׁת רַבּוֹא וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים
וְשִׁמְנָה מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה לְשָׁעָה.

רַבִּי נִתָּן אוֹמֵר:

שְׁלֹשׁ.

(שופטים ז, ט) "ראש האשמרת התיכונה".

רַבִּי זְרִיקָן, רַבִּי אָמִי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:

טַעְמִיָּה דְרַבִּי,

(תהלים קיט, סב) "תצות לילה אקום להודות לך,

על משפטי צדקך".

וּכְתִיב:

(תהלים קיט, קמח) "קדמו עיני אשמרות".

רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר:

רַבִּי זְרִיקָן וְרַבִּי בָּא,

תַּד אָמַר טַעְמִיָּה דְרַבִּי,

וְחֲרַנָּה אָמַר טַעְמִיָּה דְרַבִּי נִתָּן.

מִן הַמָּר טַעְמָא דְרַבִּי, "תצות לילה",

וּמִן הַמָּר טַעְמִיָּה דְרַבִּי נִתָּן, "ראש האשמרת התיכונה".

מִן מַקְזִים רַבִּי נִתָּן טַעְמִיָּה דְרַבִּי "תצות לילה"? <מה מפרש>

פְּעָמִים "תצות לילה", וּפְעָמִים "קדמו עיני אשמרות".

הָא כִּיצַד ?

בְּשָׁעָה שְׁהִיָּה סוּעֵד סְעוּדַת מְלָכִים, "תצות לילה";

וּבְשָׁעָה שְׁהִיָּה סוּעֵד סְעוּדַת עַצְמוֹ, "קדמו עיני אשמרות".

מִכָּל מְקוֹם לֹא תִּנָּה שַׁחְרָא אֲתִי וּמִשְׁפַּח לְבָדוּ דְמִיָּךְ.

הוּא שְׁדוּד אָמַר:

(תהלים נז, ט) "עוֹרָה כְּבוֹדִי, עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר, אֲעִירָה שְׁחַר".

אֲתַעִיר יְקָרִי מִן קָמִי אִיקָרִיָּה דְבְּרִי, <כבודו של בוראי>

אִיקָרִי לֹא תִשִּׁיב פְּלוּם מִן קָדָם אִיקָרִיָּה דְבְּרִי. <כבודי>

"אֲעִירָה שְׁחַר",

אָנָּה הוֹינָא מְעוּרָר שַׁחְרָה,

שַׁחְרָה לֹא הוּא מְעוּרָר לִי.

וְהִיָּה יִצְרוּ מְקַטְרְגוּ וְאוֹמַר לוֹ:

דְּוֵר, דְּרַבְּנָן שְׁלַמְלָכִים לְהִיֹּת הַשְׁחַר מְעוּרָרָן,

וְאִתָּא אָמַר "אֲעִירָה שְׁחַר"!

דְּרַבְּנָן שְׁלַמְלָכִים לְהִיֹּת יִשְׁגִּין עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת,

וְאִתָּא אָמַר

(תהלים קיט, סב) "תצות לילה אקום"!

וְהוּא אוֹמֵר:

(תהלים קיט, סב) "על משפטי צדקך".

וּמָה הִיָּה הַדוּד עוֹשֶׂה ?

רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בִּירְבִּי מְנַחֵם:

הִיָּה נוֹטֵל נֶבֶל וְכִנּוֹר וְנוֹתֵנָן מְרֹאשׁוֹתָיו,

וְעוֹמֵד בְּתִצֵּי הַלֵּילָה וּמִנְגֵּן בָּהֶם,

כַּדִּי שִׁישְׁמְעוּ תְּבַרִּי תוֹרָה.

וּמָה הָיוּ תְּבַרִּי תוֹרָה אוֹמְרִים ?

ומה, אם הַרְדּוּ הַמְלִיךְ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
אָנוּ, עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה.

אָמַר רַבִּי לִוִּי:

כַּנּוֹר הָיָה תְלוּי כַּנְגֵד חֲלוּנוֹתָיו שֶׁלְהַרְדּוּ,
וְהָיָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁבֶּת בְּלִילָה וּמְנַפְנֶפֶת בּוֹ,
וְהָיָה מְנַגֵן מֵאֲלִיו.

הֵבֵה הוּא הַכְּתִיב:

(מְלָכִים ב ג, טו) "וְהָיָה כַּנְגֵן הַמְנַגֵן",

"כַּנְגֵן בַּמְנַגֵן" אֵין כְּתוּב כָּאן,

אֵלָּא "כַּנְגֵן תְּמַנְגֵן",

הַכַּנּוֹר הָיָה מְנַגֵן מֵאֲלִיו.

מָה מְקַיֵּם רַבִּי טַעְמִיהַ דְּרַבִּי נִתָּן

"רֹאשׁ הָאֲשֵׁמֶרֶת הַתִּיכּוֹנָה"?

אָמַר רַבִּי חוּנָּא:

סוֹפָה שְׁלִשְׁנֵי וְרֹאשָׁה שְׁלִשְׁלִישִׁית,
הֵן מְתוּכּוֹת אֶת הַלֵּילָה.

אָמַר רַבִּי מְנָא:

וְיֵאוּת? מָה כְּתִיב "תִּיכּוֹנּוֹת"?

לֹא, "תִּיכּוֹנָה".

קִדְמִיתָא לֹא מִתְּשַׁבָּא, <נספרת>

דְּעַד כְּדוֹן בְּרִיתָא עֲרִין. <הבריות, בני האדם>

פסקא.

"וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד תְּצוֹת".

רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

הֵלֶכָה כְּחֻכְמִים.

רַבִּי יִסָּא מְפַקֵד לְחֻבְרָא:

אֵן בְּעִיתוֹן מִתְּעַסְקָא בְּאוּרִיתָא,

אִתּוֹן קְרִי שְׁמַע קוֹדֵם תְּצוֹת וּמִתְּעַסְקִין.

מִלְתִּיהַ אָמְרָה שְׁהֵלֶכָה כְּחֻכְמִים;

מִלְתִּיהַ אָמְרָה שְׁאוּמֵר דְּבָרִים אַחַר אָמַת וְיִצִיב.

תְּנִי:

הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת,

בְּשַׁחַר, יֵצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ,

בְּעֶרֶב, לֹא יֵצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ.

מָה בֵּין הַקּוֹרָא בְּשַׁחַרִּית וּמָה בֵּין הַקּוֹרָא בְּעֶרֶבִית?

רַבִּי חוּנָּא בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף:

מָה טַעַם אָמְרוּ:

"אָדָם צְרִיךְ לְקַרֹּת שְׁמַע בְּבֵיתוֹ בְּעֶרֶב"?

בְּשִׁבִיל לְחֻבְרִית אֶת הַמְזִיקִין.

מִלְתִּיהַ אָמְרָה,

שְׁאִין אוֹמֵר דְּבָרִים אַחַר אָמַת וְיִצִיב. [5]

מִלְתִּיָּה דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַרְהָ כֵּן.
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, כַּד הִנָּה נְחִית לְעִבּוּרָה,
הָוָה מְקַבֵּל גְּבִי רַבִּי יַעֲקֹב גְּרוּסָה, <מחארח>
וְהָוָה רַבִּי זְעִירָא מְטַמֵּר בֵּינֵי קַפִּיָּא, <מתחבא בין הסלים>
מְשַׁמְעָנָה הִיף הִנָּה קָרִי שְׁמַע. <לשמוע אותו>
וְהָוָה קָרִי וְחִזֵּר וְקָרִי,
עַד דְּהִנָּה שָׁקַע מִגִּיָּה גּוֹ שְׁנִיתִיָּה.
וּמָה טַעֲמִיָּה?

רַבִּי אַחָא וְרַבִּי תַחְלִיפָא חֲמוּי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן:
(תהלים ד,ה) "רַגְזוּ וְאֵל תַּחֲטְאוּ,
אָמְרוּ בַלְבַבְכֶם עַל מְשַׁכְּבֵכֶם, וְדַמּוּ סֵלָה."
מִלְתִּיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי פְּלִיגָא,
דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי קָרִי מְזַמְרִים בְּתַרְבָּה,
וְהָא תַנְיָ:

אֵין אוֹמֵר דְּבָרִים אַחַר אֲמַת וַיִּצְיֵב!
פֶּתַר לָהּ בְּאֲמַת וַיִּצְיֵב שְׁלֹשְׁחַרְתִּית, <מפרש אותה>
דְּמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּא בַר יִרְמְיָה:
שְׁלֹשׁ תַּכְפוֹת הֵן: <הצמרת פעולה לפעולה>
תַּכְף לְסַמִּיכָה, שְׁחִיטָה.
תַּכְף לְנֻטִילַת יָדַיִם, בְּרַכָּה.
תַּכְף לְגֵאֲלָה, תַּפְלָה.
תַּכְף לְסַמִּיכָה שְׁחִיטָה:

(ניקרא א,ד-ה) "וְסַמְךָ", "וְשַׁחַט",
תַּכְף לְנֻטִילַת יָדַיִם, בְּרַכָּה:
(תהלים קלד,ב) "שָׂאוּ יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבִרְכוּ אֶת יי".
תַּכְף לְגֵאֲלָה, תַּפְלָה:
(תהלים יט,טו) "יְהִי לְרַצוֹן אִמְרֵי פִי",
מָה כְּתִיב בְּתַרְיָה?

(תהלים כב,ב) "יַעֲנֶךָ יי בַּיּוֹם צָרָה".

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירְבִי בּוּן:
כָּל מִי שֶׁהוּא תוֹכֵף סַמִּיכָה לְשַׁחֲטָה,
אֵין פְּסוּל נוֹגֵעַ בְּאוֹתוֹ קַרְבָּן.
וְכָל מִי שֶׁהוּא תוֹכֵף לְנֻטִילַת יָדַיִם בְּרַכָּה,
אֵין תְּשַׁטֵּן מְקַטְרֵג בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה.
וְכָל מִי שֶׁהוּא תוֹכֵף גֵּאֲלָה לְתַפְלָה,
אֵין תְּשַׁטֵּן מְקַטְרֵג בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא:

אָנָּה תַּכְפִּית גֵּאֲלָה לְתַפְלָה,

וְאַחֲצָדִית בְּאַנְגְרִיָּא מוֹבְלָא הַדָּס לְפִלְטִין! <גויסתי עם חמורי להוביל הדָּס לְפִלְטִין>
אָמְרוּ לִיָּה:

רַבִּי, רַבּוּ הִיא! <זכות>

אֵית בְּנֵי אַנְשֵׁי יְהוּדִין פְּרִיטִין מְחֻכּוֹם פְּלִטִין. <נותנים כסף להכיר ארמון>
אָמַר רַבִּי אָמִי:

כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ תוֹכֵף לְגֵאֲלָה תַּפְלָה,
לְמָה הוּא דוֹמָה?

לְאוֹהֲבֵי שְׁלֵמְלָךְ שְׂבָא וְהִרְתִּיק עַל פְּתָחוֹ שְׁלֵמְלָךְ.

יָצָא לִידַע מָה הוּא מִבְקָשׁ,
וּמֵצָאוֹ שֶׁהַפְּלִיג. <התרחק>
עוֹד הוּא הַפְּלִיג. <גם המלך>

פסקא

”רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשַּׁחַר.”

אֲתֵיָא דְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן,
דְּתַנִּי בְשֵׁם רַבֵּי שְׁמַעוֹן:

פְּעָמִים שְׁאַדָּם קוֹרָא אֶת שְׁמַע,
אַחַת לִפְנֵי עֲמוּד הַשַּׁחַר וְאַחַת לְאַחַר עֲמוּד הַשַּׁחַר,
וְנִמְצָא יוֹצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ שְׁלִיּוֹם וְשִׁלְלִילָה.
הָא רַבֵּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּעֶרְבֵית.
אַף בְּשַׁחְרֵית כֵּן?

אוּ יְהֵא בַּהּ כִּי דָמַר רַבֵּי זְעִירָא,
תָּנָא אַחֵוּי דְרַב תָּיָא בְּרַ אֲשֵׁיָא וְדַרְבַּ אַבָּא בְּרַ תָּנָה: <שנה אחיו ברייתא של...>
הַקּוֹרָא עִם אַנְשֵׁי מְשֻׁמֵר, לֹא יָצָא,
כִּי מְשֻׁפְיָמִין הָיוּ.

מתניתה.

”מַעֲשֵׂה וּבָאוּ בְנֵי מִבֵּית הַמִּשְׁתָּה,
וְאָמְרוּ לוֹ:
”לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמַע.”
אָמַר לָהֶן:
”אִם לֹא עָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר,
תִּיבִין אַתֶּם לְקִרוֹת.”

[תלמוד]

וְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל פְּלִיג עַל רַבֵּנִין וְעַבְד עוֹבְדָא כְּנֹתִיָה?
וְהָא רַבֵּי מֵאִיר פְּלִיג עַל רַבֵּנִין וְלֹא עַבְד עוֹבְדָא כְּנֹתִיָה!
וְהָא רַבֵּי זְעִירָא פְּלִיג עַל רַבֵּנִין וְלֹא עַבְד עוֹבְדָא כְּנֹתִיָה!
וְהָא רַבֵּי שְׁמַעוֹן פְּלִיג עַל רַבֵּנִין וְלֹא עַבְד עוֹבְדָא כְּנֹתִיָה!

וְהָא אֲשַׁכְּחָנִן דְרַבֵּי מֵאִיר פְּלִיג עַל רַבֵּנִין, <ואיפה מצאנו>
וְלֹא עַבְד עוֹבְדָא כְּנֹתִיָה?
דְּתַנִּי:

סָכִין אֱלוֹנִתִית לְחוּלְהָ בְּשַׁבָּת. <רטיה, תחבושת>
אִימְתִי? בְּזִמְן שְׁטַרְפּוֹ בֵּינֵן וְשִׁמְן מְעַרְב שַׁבָּת,
אָבֵל אִם לֹא טַרְפּוֹ מְעַרְב שַׁבָּת, אָסוּר.
תַּנִּי:

אָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר:

מתיר הִיה רבי מאיר לטרף יין ושמן,
ולסוף לחולה בשבת.
וכבר חלה, ובקשנו לעשות לו כן,
ולא הניח לנו.
ואמרנו לו:
רבי, הברוך מבטל את בתיך?
ואמר לו:
אף על פי שאני מקל לאחרים,
מחמיר אני על עצמי, **הֵא פליגין עלי תברי.**

והן אשכחנן דרבי עקיבה פליג על רבנין, <ואיפה מצאנו>
ולא עבד עובדא כותיה?
כיי דתנינן תמן:

השזרה והגלגלת, משני מתים. <עמוד השררה>
רביעית דם, משני מתים.
ורבע עצמות, משני מתים.
אבר מן המת, משני מתים.
אבר מן החי, משני אנשים.
רבי עקיבה מטמא וחקמים מטהרין.
תני:

מעשה שהביאו קפה מלאה עצמות מכפר טבי,
והניחוה באור הכנסת בלוד.
ונכנס תיודרוס הרופא ונכנסו כל הרופאים עמו.
אמר תיודרוס הרופא:
אין פאן שזרה ממת אחד, ולא גלגלת ממת אחד.
אמרו:
הואיל ויש פאן מטהרין ויש פאן מטמאין,
נעמד על המנין. [6]
התחילו מרבי עקיבה, וטהר.
אמרו לו:
הואיל והיית מטמא וטהרת, טהור.

והן אשכחנן דרבי שמעון פליג על רבנין,
ולא עבד עובדא כותיה?
כיי דתנינן תמן:

רבי שמעון אומר:
כל הספחין מתרין, חוץ מספיחי כרוב,
שאין פיוצא בהן בירקות שדה.
וחקמים אומרים:
כל הספחין אסורין.
רבי שמעון בן יוחי עבר בשמטתא,
חמא חד מלקט ספיחי שביעית,
אמר ליה:
ולית אסור? ולא ספיחין אנון?
אמר ליה:

ולא אתה הוא שאת מתיר?

אמר ליה:

ואין חברי חלוקין עלי?

וקרא עלוי:

(קהלת יח) "ופרץ גדר ישכנו נחש",

וכן הנת ליה.

ורבן גמליאל פליג על רבנין, נעבד עובדא פנותיה?

שנא היא היא הקא, שהיא לשונן.

מעשה אף משיעלה עמוד השחר!

ואית דבעי מימר:

תמן היו יכולין לקים דברי חכמים,

פרם הקא, כפר עבר חצות,

ולא היו יכולין לקים דברי חכמים.

אמר לון:

עבדון עובדא פותי. <תעשו מעשה כמוני>

מתניתה.

"לא זו בלבד אמרו,

אלא כל שאמרו חכמים "עד חצות",

מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

הקטר חלבים ואברים,

מצותן עד שיעלה עמוד השחר."

[תלמוד]

אנן תנינן "אכילת פסחים",

אית דלא תני "אכילת פסחים".

מן התנא אכילת פסחים, רבנין;

ומן דלא תנא אכילת פסחים, רבי אליעזר.

ומה טעמיה דרבי אליעזר?

נאמר פאן:

(שמות יב, ח) "לילה",

ונאמר להלן:

(שמות יב, יב) "לילה".

מה לילה שנאמר להלן, עד חצות,

אף פאן עד חצות.

אמר רבי חונה:

לית פן אכילת פסחים אפלו כרבנין, דתנינן:

"הפסח אחר חצות מטמא את הידים".

מתניתה.

"כל הנאכלים ליום אחד,

מצותן עד שייעלה עמוד השחר.
אם כן, למה אמרו חכמים "עד תצות"?
כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

[תלמוד]

כל הנאכלין ליום אחד, כגון קדשי קדשים.
אם כן, למה אמרו חכמים "עד תצות"?
אלא להרחיק את האדם מן העבירה.
אם את הוא אומר "עד שייעלה עמוד השחר",
והוא סבור שלא עלה עמוד השחר,
נמצא אוכל ומתחייב.
מתוך שאת אומר לו "עד תצות",
אפלו הוא אוכל אחר תצות, אינו מתחייב.

[ברכות א, ב]

[מתניתה.](#)

"מאמתי קורין את שמע בשחרין?
משיכיר בין תכלת ללבן;
רבי אליעזר אומר:
בין תכלת לפרתן,
עם הגן החמה.
רבי יהושע אומר:
עד שלש שעות,
שכן הרה בני מלכין לעמד בשלוש שעות.
הקורא מכין ואלף לא הפסיד,
כאדם שהוא קורא בתורה."

[כני מתניתה:](#)

בין תכלת שבה ללבן שבה.

[ומה טעמון דרבנן?](#)

(במדבר טו, לט) "וראיתם אתו", מן הסמוך לו.

[ומה טעמיה דרבי אליעזר?](#)

"וראיתם אתו", כדי שיהא נכר בין הצבועין.

[תני בשם רבי מאיר:](#)

"וראיתם אותה" אין פתיב כאן, אלא "וראיתם אתו".

מגיד שכל המקום מצות ציצית,

כאלו מקבל פני שכינה;

מגיד שהתכלת דומה לים,

והים דומה לעשבים,

ועשבים דומין לרקיע,

ורקיע דומה לפסא,

והפסא דומה לספיר, [דכתיב:](#)

(יחזקאל יא) "וּנְאֻרָאָה וְהִנֵּה,

אֶל הַרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכַּרְבִּים,
כְּאֶבֶן סַפִּיר כְּמֵרָאָה הַמֹּת כֶּסֶף.”

אַחֲרַיִם אוֹמְרִים:
”וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ”

כְּדֵי שְׂיֵהָא אָדָם רְחוּק מִחֲבָרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִכִּירוֹ.
רַב חֲסֵדָא כְּהָדָא דְאַחֲרַיִם.

מָה אֲנִן קְיָמִין? <במה אנו דנים>

אִם בְּרִגְלֵי, אֶפְלוּ רְחוּק כְּמָה, תְּכִים הוּא לִיה! <מכיר אותו>
וְאִם בְּשֵׁאִינוּ רִגְלֵי,

אֶפְלוּ קְרוּב לְגַבִּיה, לֹא תְכִים לִיה!

אֵלָא כִּי אֲנִן קְיָמִין, בְּרִגְלֵי וְשֵׁאִינוּ רִגְלֵי,

כְּהוּא דְאֵזִיל לִיה לְאַכְסֵנְיָא, וְאֵתִי לְקֶצִין. <לחוק לארץ, ובא לעתים>

אֵית תְּנִי תְנִי:

בֵּין זָאב לְכֶלֶב, בֵּין תְּמוֹר לְעֶרוֹד.

וְאֵית תְּנִי תְנִי:

כְּדֵי שְׂיֵהָא אָדָם רְחוּק מִחֲבָרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִכִּירוֹ.

מִן דְּמַר בֵּין זָאב לְכֶלֶב בֵּין תְּמוֹר לְעֶרוֹד,

כְּמִן דְּמַר בֵּין תְּכֶלֶת לְכֶרְתָּן.

וּמִן דְּמַר כְּדֵי שְׂיֵהָא אָדָם רְחוּק מִחֲבָרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִכִּירוֹ,

כְּמִן דְּמַר בֵּין תְּכֶלֶת לְלֶבָן.

אֲבָל אָמְרוּ:

מְצֻוְתָה עִם הַגֵּץ הַחֲמָה. [7]

כְּדֵי שְׂיִסְמַךְ גְּאֵלָה לְתַפְלָה, וְנִמְצָא מִתְּפִלָּל בַּיּוֹם.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא:

וְאֵנָה אֲמַרִית טַעְמָא,

(תהלים עב,ה) ”יִירָאוּךָ עִם שְׁמִשׁ”.

אָמַר מַר עֶקְבָּא:

הַוְתִּיקִין הָיוּ מִשְׁכִּימִין וְקוֹרִין אוֹתָהּ,

כְּדֵי שְׂיִסְמְכוּ לָהּ תְּפִלְתָּן עִם הַגֵּץ הַחֲמָה.

תְּנִי:

אָמַר רַבִּי יוֹדָה:

מַעֲשֵׂה שְׁהִיִּיתִי מִהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ,

אֲחֲרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאַחֲרֵי רַבִּי עֶקִיבָה.

וְהָיוּ עֲסוּקִין בְּמִצְוֹת, וְהִגִּיעָה עוֹנֵת קַרְיַת שְׁמַע.

וְהָיִיתִי סְבוּר, שְׁמָא נִתְיָאֲשׁוּ מִקַּרְיַת שְׁמַע,

וְקָרִיתִי וְשִׁנִּיתִי.

וְאַחַר כֵּן הִתְחִילוּ הֵם,

וּכְבַר הִיָּתָה הַחֲמָה עַל רֵאשֵׁי הַהָרִים.

”עַד הַגֵּץ הַחֲמָה”.

רַבִּי זְכַרְיָה בְּרִיה דְּרַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבִדִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָה:

כְּדֵי שְׂתֵהָא הַחֲמָה מְטַפְטְפַת עַל רֵאשֵׁי הַהָרִים.

”רבי יהושע אומר:
עד שלש שעות.”
רבי אדי, רב המנונא ורב אדא בר אחא בשם רב:
הלכה כרבי יהושע בשוכת.
רבי חונא אומר:
תרין אמורין,
תד אומר ’בשוכת’.
מתיב ליה תבריה:
וכי יש הלכה בשוכת?
כף הוא הלכה, ולמה אמרו בשוכת?
כדי שיהא אדם מזרו בעצמו לקרותה בעונתה.

תמן תנינן:
”מפסיקין לקריית שמע, ואין מפסיקין לתפלה.”
אמר רבי אחא:
קריית שמע דבר תורה, תפלה אינה דבר תורה.
אמר רבי בא:
קריית שמע זמנה קבוע, תפלה אין זמנה קבוע.
אמר רבי יוסה:
קריית שמע אינה צריכה פונה, תפלה צריכה פונה.
אמר רבי מני:

קשייתה קמי רבי יוסה: <הקשיתי אותה לפני>
ואפלו תימר קריית שמע אינה צריכה פונה,
שלוש פסוקים הראשונים צריכין פונה.

מן גו דאגון ציבחד, הוא מכונן, <קצת>
רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי:
כגון אנו, שאנו עסוקין בתלמוד תורה,
אפלו לקריית שמע, אין אנו מפסיקין.
רבי יוחנן אמרה על גרמיה,
כגון אנו, שאנו עסוקין בתלמוד תורה,
אפלו לתפלה אנו מפסיקין.

הן פדעתייה והן פדעתייה:
רבי יוחנן פדעתייה, דאמר רבי יוחנן:
הלואי מתפללין כל היום!
למה? שאין תפלה מפסדת.
רבי שמעון בן יוחי פדעתייה,
דרבי שמעון בן יוחי אומר:

אלו הוינא קאים על טורא דסיני,
בשעתה דאתיהיבת אורייתא לישראל,
הוינא מתבע קמי רחמנא
דיתברי לבר נשא תרין פמין,
תד דיהוי לעי באורייתא,
וחד דיהוי עבד ביה כל צרכוי.
חזר ונמר:

ומה אן תד הוא,
לית עלמא יכיל קאים ביה מן דלטוריא דיליה <הלשנה>

אלו הוון תרנן, על אחת כמה וכמה!

אמר רבי יוסה קמי רבי ירמיה:
אתיא דרבי יוחנן כרבי חנינא בן עקביה,
דתני:

כותבי ספרים תפלין ומזוזות,
מפסיקין לקרית שמע,
ואין מפסיקין לתפלה.
רבי חנינא בן עקביה אומר:
כשם שמפסיקין לקרית שמע,
כך מפסיקין לתפלה, ולתפלין,
ולשאר כל מצוותיה של תורה.
ולא מודה רבי שמעון בן יוחי,
שמפסיקין לעשות סכה ולעשות לולב?
ולית ליה לרבי שמעון בן יוחי,
"הלמד על מנת לעשות, ולא הלמד שלא לעשות?"
שהלמד שלא לעשות, נוח לו שלא נברא.

ואמר רבי יוחנן:
הלמד שלא לעשות,
נוח לו אלו נהפכה שלייתו על פניו,
ולא יצא לעולם!

טעמא דרבי שמעון בן יוחי,
זה שנון וזה שנון,
ואין מבטלין שנון מפני שנון.

וקא תנינן:
הקורא מכאן ואילך לא הפסיד,
כאדם שהיא קורא בתורה.
הא בעונתה, תביכה היא יותר מדברי תורה.
אמר רבי יודן:

רבי שמעון בן יוחי,
על ידי שהיה חדיד בדברי תורה, <שנון>
לפיכך אינה תביכה עליו יותר מדברי תורה.
אמר רבי אבא מרי:

לא תנינן אלא "כאדם שהיא קורא בתורה",
הא בעונתה, כמשנה היא.

רבי שמעון בן יוחי כדעתיה,
דרבי שמעון בן יוחי אומר:
העוסק במקרא, מדה ואינה מדה.
ורבנין עבדי מקרא כמשנה.

[ברכות א, ג]
מתניתה:

בית שמי אומרים:
בערב כל האדם יטו ויקרו,

ובבקר יעמדו, שנאמר: [8]
(דברים ו, ז) "בשבתך בביתך,
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".
ובית הלל אומרים:
כל האדם קורין פדרפון, שנאמר:
(דברים ו, ז) "ובלכתך בדרך".
אם כן, למה נאמר "ובשכבך ובקומך"?
בשעה שבני אדם שוכבין,
ובשעה שבני אדם עומדין.

[תלמוד]

הא בית הלל מקימין תרין קריא.
מה מקימין בית שמי
"בשבתך בביתך ובלכתך בדרך"?
"בשבתך בביתך", פרט לעוסקין במצוות;
"ובלכתך בדרך", פרט לחתנים.
תני:
מעשה ברבי לעזר בן עזריה ורבי ישמעאל,
שהיו נתונים במקום אחד.
והיה רבי לעזר בן עזריה מטה,
ורבי ישמעאל זקוף.
הגיעה עונת קריית שמע.
נזקף רבי לעזר בן עזריה והטה רבי ישמעאל.
אמר רבי לעזר בן עזריה לרבי ישמעאל:
אומרים לאחד בשוק:
"מה לך מגדל את זקנך?"
והוא אומר:
"יהיה כנגד המשחיתין." <המגלחים את זקנם>
אני, שהייתי מטה, נזקפתי,
ואתה, שהיית זקוף, הטיית.
אמר לו:
אתה נזקפת כדברי בית שמי,
ואני הטייתי כדברי בית הלל.
דבר אחר:
שלא יראו התלמידין,
ויעשו הלכה קבע כדברי בית שמי.

מתניתה:

אמר רבי טרפון:
אני הייתי בא בדרך,
והייתי לקרות, כדברי בית שמי,
וסכנתי בעצמי מפני הלסטין.
אמרו לו:

כְּדֵי הָיִיתָ לְחֹבֵב עַל עֲצָמְךָ,
שֶׁעֲבֹרְתָּ עַל דְּבַרֵי בֵּית הַלֵּל.

[תלמוד]

חֲבָרָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

דוֹדִים דְּבַרֵי סוֹפְרִים לְדְבַרֵי תוֹרָה,
וְחַבִּיבִים כְּדְבַרֵי תוֹרָה:

(שיר השירים ט, ז) "וְחִכְךָ כְּיֵינן הַטּוֹב".

שֶׁמְעוֹן בַּר וָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

דוֹדִים דְּבַרֵי סוֹפְרִים לְדְבַרֵי תוֹרָה,
וְחַבִּיבִים יוֹתֵר מִדְּבַרֵי תוֹרָה.

(שיר השירים א, ב) "כִּי טוֹבִים דְּדִידְךָ מֵיֵינן".

רַבִּי בָּא בַר כְּהֵן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹדָה בֶּן פְּזִי:

תַּדְע לָךְ שֶׁחַבִּיבִים דְּבַרֵי סוֹפְרִים מִדְּבַרֵי תוֹרָה,
שֶׁהָרִי רַבִּי טַרְפוֹן,

אֵלּוּ לֹא קָרָא, לֹא הָיָה עוֹבֵר אֶלָּא בְּעִשָּׂה,
וְעַל יְדֵי שֶׁעָבַר עַל דְּבַרֵי בֵּית הַלֵּל,

נִתְחַיַּב מִיָּתָהּ, עַל שֵׁם:

(קהלת יח) "וּפְרָץ גְּדַר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ".

תַּנִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל:

דְּבַרֵי תוֹרָה, יֵשׁ בְּהֵן אֶסוּר, וְיֵשׁ בְּהֵן הֶתֵר,
יֵשׁ בְּהֵן קָלִין, וְיֵשׁ בְּהֵן חֲמֵרִין.

אֲבָל דְּבַרֵי סוֹפְרִים כְּלָן חֲמֵרִין הֵן.

תַּדְע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דְּתַנִּינָן תַּמָּן:

(סנהדרין יא, ג) "הָאֹמֵר "אֵין תְּפִלִּין",

לְעַבֵּר עַל דְּבַרֵי תוֹרָה, פְּטוּר;

"חֲמֵשׁ טוֹטְפוֹת",

לְהוֹסִיף עַל דְּבַרֵי סוֹפְרִים, חַיֵּב."

רַבִּי חֲנַנְיָהּ בְּרִיהַ דְּרַבִּי אֲדָא,

בְּשֵׁם רַבִּי תַנְחוּם בְּרַבִּי חֲזִיא:

חֲמוּרִים דְּבַרֵי זְקֵנִים מִדְּבַרֵי נְבִיאִים, דְּכַתִּיב:

(מִיכָה ב, ו) "אַל תִּטְפוּ יִטְיִפוֹן,

לֹא יִטְפוּ לְאַלְהָה לֹא יִסַּג כְּלָמוֹת."

וְכַתִּיב:

(מִיכָה ב, יא) "אַטְףָּ לָךְ לַיֵּין וְלִשְׁכָּר".

נְבִיא וְזֶקֶן, לְמָה הֵן דּוֹמִין?

לְמַלְךְ שֶׁשָּׁלַח שְׁנֵי פְּלַמְנְטָרִין שָׁלוּ לְמַדְיָנָה. <סוכן הקיסר>

עַל אֶחָד מֵהֵן כָּתַב:

"אִם אֵינוּ מְרָאָה לְכֶם חוֹתֵם שְׁלִי וְסִימְנְטִירִין שְׁלִי, <חתימה>

אֵל תֵּאֱמִינוּ לוֹ!"

וְעַל אֶחָד מֵהֵן כָּתַב:

"אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ מְרָאָה לְכֶם חוֹתֵם שְׁלִי,

הָאֱמִינוּהוּ בְּלֹא חוֹתֵם וְסִימְנְטִירִין!"

כף בנביא כתיב:

(דברים יג, ב) "וַנִּתֵּן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת";

ברם הכא:

(דברים יז, א) "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד".

תָּדָא דְתָמֵר, מְשִׁיבָתָא בֵּת קוּל,
אָבֵל עַד שְׁלֵא יֵצֵאת בֵּת קוּל,
כָּל הַרוּצָה לְהַתְמִיר עַל עֲצָמוֹ,
וְלִנְהַג כְּחֻמְרֵי בֵּית שְׁמִי וְכַחֲמֵי בֵּית הַלֵּל,
עַל זֶה נֶאֱמַר:

(קתלת ביד) "וְתִכְסִּיל בַּחֲשֵׁךְ הוֹלֵךְ".

כְּקֵלִי אֱלוֹ וְאֱלוֹ, נִקְרָא רְשָׁע.

אֶלָּא אוֹ כְּקֵלִי וְכַחֲמֵי דְבָן,

אוֹ כְּקֵלִי וְכַחֲמֵי דְבָן.

תָּדָא דְתָמֵר, עַד שְׁלֵא יֵצֵאת בֵּת קוּל,
אָבֵל מְשִׁיבָתָא בֵּת קוּל,
לְעוֹלָם הִלְכָה כְּדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל.
וְכָל הָעוֹבֵר עַל דְּבַרֵּי בֵּית הַלֵּל, חָיִב מִיָּתָה.

תְּנִי:

יֵצֵאת בֵּת קוּל וְאִמְרָה:

אֱלוֹ וְאֱלוֹ דְּבַרֵּי אֱלֹהִים תִּיִּים,

אָבֵל הִלְכָה כְּדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל.

אֵיכָן יֵצֵאת בֵּת קוּל?

רַבִּי בִּיבִי אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

בְּיַבְנָה יֵצֵאת בֵּת קוּל.

[בְּרִכּוֹת א, ד]

מתניתה:

בְּשַׁחַר מִבְּרֵךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ.
בְּעֶרֶב מִבְּרֵךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וְשְׁתִּים לְאַחֲרֶיהָ,
אַחַת אַרְפָּה, וְאַחַת קִצְרָה.

מְקוֹם שְׁאִמְרוּ לְהֶאֱרִיךְ, אֵינּוּ רְשֵׁי לְקַצֵּר;

לְקַצֵּר, אֵינּוּ רְשֵׁי לְהֶאֱרִיךְ.

לְחַתֵּם, אֵינּוּ רְשֵׁי שְׁלֵא לְחַתֵּם;

שְׁלֵא לְחַתֵּם, אֵינּוּ רְשֵׁי לְחַתֵּם.

[תלמוד]

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן:

עַל שֵׁם:

(יהושע א, ח) "יְהִיגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה", [9]

שְׁתָּהָא הִגִּיתָ הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שְׁוִינָן. <לימוד>

רַבִּי יוֹסֵה בַר אַבִּין בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

עַל שֵׁם:

(תהלים קיט, קסד) "שבע ביום הללתיך, על משפטי צדקך."
רבי נחמן בשם רבי מגי:
כל המקיים "שבע ביום הללתיך",
כאלו קיים ז'הגית בו יומם נלילה".

מפני מה קורין שתי פ'שיות הללו בכל יום?
רבי לוי ורבי סימון;
רבי סימון אמר:
מפני שכתוב בהן שכיבה וקומה.
רבי לוי אמר:

מפני שעשרת הדברות כלולין בהן.
(שמות כב) "אנכי יי אלהיך",
(דברים ו, ד) "שמע ישראל יי אלהינו".
(שמות כב) "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני",
(דברים ו, ד) "יי אחד".
(שמות כו, א) "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא",
(דברים ו, ה) "זאתה את יי אלהיך".
מן דר'תים מלפא לא משתבע בשמיה ומשקר. <מישאוהב>
(שמות כו, א) "זכור את יום השבת לקדשו",
(דברים טו, ז) "למען תזכרו".

רבי אומר:
זו מצות שבת,
שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה שלתורה,
דכתיב:

(נחמיה ט, יד) "ואת שבת קדשך הודעת להם
ומצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך."
להודיעך שהיא שקולה כנגד מצוותיה שלתורה.
(שמות כא) "כבד את אביך ואם אמן",
(דברים יא) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם".

(שמות כ, יב) "לא תרצח"
(דברים יא, יז) "ואבדתם מהרה",
מן דקטיל מתקטל.
(שמות כ, יב) "לא תנאף",
(דברים טו, לט) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם",
אמר רבי לוי:

לבא ועינא תרין סרסורין דחטאָה.
כתיב:

(משלי כג, כו) "תנה בני לבך לי,
ועיניך, דרכי תצרנה".
אמר הקדוש ברוך הוא:
איהבת לי לבך ועיניך, אנה ידעה את לי.
(שמות כ, יב) "לא תגנב",
(דברים יא, יד) "זאספת דגנך",
ולא דגנו שלחברך.
(שמות כ, יב) "לא תענה ברעך עד שקר".
(דברים טו, מא) "אני יי אלהיכם",

וּכְתִיב:

(יְרֵמְיָהוּ י') "נְיִי אֱלֹהִים אָמֵת".

מָהוּ אָמֵת?

אָמַר רַבִּי אֲבוּן:

שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם.

אָמַר רַבִּי לֹוִי:

אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא:

אִם הַעֲדַתְּ לַתְּבַרְךָ עֲדוּת שְׁקֵר,

מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיךָ כְּאֵלוֹ הַעֲדַתְּ עָלַי,

שְׁלֵא בְרָאֲתִי שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

(שְׁמוֹת כ"ג) "לֹא תַחֲמַד בֵּית רַעֲךָ",

(דְּבָרִים י"א, כ) "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ",

בֵּיתְךָ וְלֹא בֵּית תְּבַרְךָ.

תַּמְנָן תְּנַיֵּן: (תַּמִּיד ה, א)

"אָמַר לָהֶם הַמַּמְנָה:

"בְּרַכּוּ בְרַכָּה אַחַת!" וְהֵן בְּרַכּוּ.

מָה בְּרַכּוּ?

רַב מִתְּנָא אָמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל:

זוֹ בְרַפְתָּ תוֹרָה.

"וּקְרָאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע,

וְהִיָּה אִם שְׁמַע, וַיֹּאמֶר."

רַבִּי זְרִיקָן, רַבִּי אָמִי בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ:

זֹאת אוֹמְרֵת שְׁאִין הַבְּרָכוֹת מְעַפְּבוֹת.

אָמַר רַבִּי בָּא:

אֵן מִן הַדָּא, לִיְתָ שְׁמַע מִנָּה כְּלוּם, <אֵין אַתָּה שׁוֹמַע>

שְׁעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן הֵן גּוֹפָה שֶׁל שְׁמַע.

הַרְבַּ מִתְּנָא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, תְּרִיהוֹן אָמְרִין:

בְּדִין הָיָה שִׁיְהוּ קוֹרִין עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת בְּכָל יוֹם,

וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין אוֹתָן?

מִפְּנֵי טִינַת הַמִּינִין, <קִנְיַת הַנוֹצְרִים>

שְׁלֵא יְהוּ אוֹמְרִין:

אֵלוֹ לְבַדָּם נִתְּנוּ לוֹ לְמִשָּׁה בְּסִינֵי.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבוּדָּא:

בְּדִין הָיָה שִׁיְהוּ קוֹרִין פְּרִשְׁתָּ בְּלֶק וּבְלָעָם בְּכָל יוֹם.

וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין אוֹתָן?

שְׁלֵא לְהַטְרִיחַ עַל הַצְּבוּר.

רַבִּי חוּנָה אָמַר:

מִפְּנֵי שְׁכָתוֹב בָּהּ שְׁכִיבָה וְקִימָה.

רַבִּי יוֹסֵה בִּירְבִּי בּוּן אָמַר:

מִפְּנֵי שְׁכָתוֹב בְּהֵן יְצִיאָהּ וּמְלָכוֹת.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

מִפְּנֵי שְׁכָתוֹבָהּ בַּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים וּבְכָתוּבִים.

וַיִּדָּא אָמַר דָּא: <וְאִיזָה אִמְרָ זֹאת>

(תַּמִּיד ה, א) "אָמַר לָהֶם הַמַּמְנָה:

בְּרַכּוּ בְרַכָּה אַחַת, וְהֵן בְּרַכּוּ."

מה ברכו?
מר רב מתנה בשם שמואל:
זו ברכת התורה.
והלא לא ברכו "יוצר המאורות"!
רבי שמואל אחי דרבי ברכיה:
עדין לא יצאו המאורות,
ואף אַמר "יוצר המאורות"!

(תמיד ה,א) "ובשבת מוסיפין ברכה אחת,
למשמר היוצא."
מהו ברכה?
אמר רבי חלבוב:
זו היא:
"השוכן בבית הזה
יטע ביניכם אתוה ואהבה, שלום ורעות."
שמואל אַמר:

השכים לשנות קדם קרית שמע, צריך לברך;
לאחר קרית שמע, אין צריך לברך.
אמר רבי בא:
והוא ששנה על אתר.
רבי חונה אַמר:
נראין הדברים.
מדרש, צריך לברך.
הלכות, אין צריך לברך.
רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי:
בין מדרש בין הלכות, צריך לברך.
אמר רב חי בר אשי:
נהיגין הויגין ונתבין קמי רב,
בין מדרש בין הלכות, זקיין למברכה. <חייבים>

תני:
הקורא עם אנשי מעמד, לא יצא, [10]
כי מאחרים היו.
רבי זעירא בשם רבי אמי:
ביומי הרבי יוחנן הויגין נפקין לתעניתא,
וקריי שמע בתלת שיעין,
ולא הנה ממחי בידן.
רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו:
ביומי הרבי חנינה הויגין נפקין לתעניתא,
וקרייגין שמע בתר תלת שיעין,
ולא הנה ממחי בידן.
רבי יוסה ורבי אתא נפקון לתעניתא.
אתו צבורא וקרון שמע בתר תלת שיעין.
בעא רבי אחא ממחיא בידן.

אמר ליה רבי יוסה:

ולא כבֵר קראו אותה בעונתה!
כלום קורין אותה,
אלא כְּדֵי לַעֲמֹד בַּתְּפִלָּה מִתּוֹךְ דְּבֵר תּוֹרָה?

אמר ליה:

מִפְּנֵי הַהֲדִיּוּטוֹת, שְׁלֹא יְהוּ אוֹמְרִים:
בעונתה הֵן קורין אותה.

אלו בְּרָכוֹת שְׂמֵאֲרִיכִין בְּהֵן:
בְּרָכוֹת ראש השָׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים,
וּבְרָכוֹת תַּעֲנִית צְבוּר.

מִבְּרָכוֹתָיו אָדָם נִכְר
אם תִּלְמִיד חֲכָמִים הוּא, אם בּוֹר הוּא.
אלו בְּרָכוֹת שְׂמֵקְצָרִין בְּהֵם:
הַמְּבָרֵךְ עַל הַמְּצוּוֹת וְעַל הַפְּרוֹת,
וּבִרְכַת הַזְּמוּן,
וּבִרְכַת אַחֲרוּנָה שְׁלֹאֲתֵר הַמְּזוּן.
הֲאֵ כָּל שְׂאֵר הַבְּרָכוֹת, אָדָם מֵאָרִיךְ?

אמר חזקיה:

מן מה דתגי:

הַמְּאָרִיךְ הֲרֵי זֶה מַגְנָה,
וְהַמְּקַצֵּר הֲרֵי זֶה מְשַׁבַּח.
הֲדָא אָמְרָה שְׂאִין זֶה כָּלֵל.

תגי:

צָרִיךְ לְהֵאָרִיךְ בְּ"גוּאֵל יִשְׂרָאֵל" בְּתַעֲנִית.
הֲאֵ בְּשֵׁשׁ שְׁהוּא מוֹסִיף, אֵינּוּ מֵאָרִיךְ?

אמר רבי יוסה:

שְׁלֹא תֹאמֵר,

הוּאֵיל וְהִיא מְעִין שְׂמֵנָה עֲשֶׂרָה, לֹא יֵאָרִיךְ בָּהּ.

לפס כן צריך מימר: <נדרש, היה צריך לומר>

צָרִיךְ לְהֵאָרִיךְ בְּ"גוּאֵל יִשְׂרָאֵל" בְּתַעֲנִית.

אלו בְּרָכוֹת שְׁשׁוּתְחִין בְּהֵן: <מתכופפים>

בְּרֵאשׁוּנָה תְּחִלָּה נְסוּף,

וּבְ"מוֹדִים" תְּחִלָּה נְסוּף.

הַשׁוּחַח עַל כָּל בְּרָכָה וּבִרְכָה,

מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שְׁלֹא יִשׁוּחַ.

רְבִי יִצְחָק בֵּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

כִּהֵן גְּדוּל שׁוּחַח עַל סוּף כָּל בְּרָכָה וּבִרְכָה.

הַמְּלִיךְ, רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבִרְכָה, וְסוּף כָּל בְּרָכָה וּבִרְכָה.

רְבִי סִימּוֹן בְּשֵׁם רְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

הַמְּלִיךְ, מְשֻׁהוּא כּוֹרֵעַ,

אֵינּוּ זוֹקֵף עַד שְׁהוּא מְשֻׁלִים כָּל תְּפִלָּתוֹ.

מה טעמא?

(מלכים א ח,גד) "וַיְהִי כַכְּלוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יי,

אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהִתְחַנֶּה הַזֹּאת,

קָם מִלִּפְנֵי מִזְבֵּחַ יי מִכְרַעַ עַל בְּרַכְיֹו.

אִי זֶה כְּרִיעָה וְאִי זֶה בְּרִיכָה?

רַבִּי חִיָּא רַבָּא הֲרָאָה כְּרִיעָה לִפְנֵי רַבִּי,

וְנִפְסַח וְנִתְרַפָּא.

רַבִּי לִוִּי בַר סִיסִי הֲרָאָה בְּרִיכָה לִפְנֵי רַבִּי,

וְנִפְסַח וְלֹא נִתְרַפָּא.

(מלכים א ח,גד) "וַכִּפְּיוּ פְּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם".

אָמַר רַבִּי אִיבּוֹ:

כַּגֹּוֶן הֶדֶן נִקְרוּס הֵיָה עוֹמֵד. <מִשְׁרַת בַּמִּקְדָּשׁ>

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר אַבִּינָא:

כַּפָּפִים הִלְלוּ שְׁלֹא נִטְפוּ בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּלוּם.

תָּנָא רַבִּי חֵלְפָתָה בֶּן שָׁאוּל:

הַכֹּל שׁוֹחֲחִין עִם שְׁלִיחַ צְבוּר בְּהוֹדָאָה.

רַבִּי זְעִירָא אָמַר:

וּבִלְבָד בְּ"מוֹדִים".

רַבִּי זְעִירָא סִבֵּר לְקַרְוָבָה <מִתְבוּנָן בַּחוּץ>

כַּדִּי לְשׁוֹחַ עִמּוֹ תַחֲלָה וְסוּף.

רַבִּי יִסָּא כַּד סָלִיק לְהִכָּא תַמְתוֹן גְּתַנִּין וּמְלַחְשִׁין.

אָמַר לוֹן:

מָהוּ הֵן לְחִישָׁה?

וְלֹא שְׁמִיעַ דְּמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ,

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה,

רַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁם רַבִּי מְלָשָׁא,

רַבִּי חִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי סִימְאִי,

וְאִית דְּאָמְרִין לִיהַּ חֲבַרְיָא בְּשֵׁם רַבִּי סִימְאִי:

"מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ,

אֲדוֹן כָּל הַבְּרִיּוֹת, אֱלוֹהַּ הַתְּשַׁבְּחוֹת,

צוּר הָעוֹלָמִים, חַי הָעוֹלָם,

יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, מְחַיֶּה מֵתִים,

שְׁהַחַיֵּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ וְזַכִּיתָנוּ וְסִיעָתָנוּ,

וְקַרְבָּתָנוּ לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ.

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֵל הַהוֹדָאוֹת."

רַבִּי בָּא בַר זְבֵדָא בְּשֵׁם רַב:

"מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ,

שְׁאֲנוּ חִיבִין לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ.

(תהלים עא,כג) "תִּרְנְנָה שְׁפִתַי כִּי אֲזַמְרָה לָךְ,

וְנִפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ",

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֵל הַהוֹדָאוֹת."

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אִינָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא:

"הוֹדִיָה וְשִׁבַח לְשִׁמְךָ.

לָךְ גְּדֻלָּה, לָךְ גְּבוּרָה, לָךְ תַּפְאָרֶת.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו,
שתסמכנו מנפילתנו, ותזקפנו מכפיפתנו,
כי אתה הוא סומך נופלין וזוקף כפופים,
ומלא רחמים, ואין עוד מלבדך.
ברוך אתה יי, אל ההודאות.

בר קפרא אמר:

"לך פריעה, לך כפיפה,
לך השתחויה, לך בריכה,
(על פי ישעיה מה, כג) "כי לך תכרע כל בך, תשבע כל לשון".
(דברי חמים א כט, יא) "לך יי הגדלה,
והגבורה והתפארת והנצח וההוד,
פי כל בשמים ובארץ,
לך יי הממלכה, והמתנשא לכל לראש.
והעשור והקבוד מלפניך,
ואתה מושל בכל, ובידך כח וגבורה
ובידך לגדל ולחזק לכל.
ועתה אלהינו, מודים אנחנו לך,
ומהללים לשם תפארתך."
בכל לב ובכל נפש משתחוים. [11]
(תהלים לה, י) "כל עצמותי תאמנה:
יי מי כמוך מציל עני מתוך קמנו,
ועני ואביון מגזלו."
ברוך אתה יי אל ההודאות.

אמר רבי יודן:

נהיגין רבנין אמרין בלהון.
ואית דמרין: או הדא או הדא.
תני:

ובלבד שלא ישוח יותר מדי.

אמר רבי ירמיה:

ובלחוד דלא יעביד כהן תרדונה,
אלא (תהלים לה, י) "כל עצמותי תאמנה, יי מי כמוך".

מלתיה דחנן בר בא פליגא,

דחנן בר בא אמר לתבריא:

נימר לכוון מלא טבא דחמית לרב עבדי,

ואמריתה קמי שמואל וקם ונשק על פמי.

"ברוך אתה, שוחת ;

בא להזכיר את השם, זוקף.

שמואל אמר:

אנה אמרית טעמא:

(תהלים קמו, ח) "יי זקף כפופים".

אמר רבי אמי:

לא מסתברה,

אלא (מלאכי ב, ח) "ומפני שמי נחת הוא".

אמר רבי אבין :
אלו הנה כתיב "בשמי נחת הוא", גאות.
לית כתיב אלא "ומפני שמי נחת הוא".
קדם, עד שלא הזכיר את השם, כפר נחת הוא.

רבי שמואל בר נתן בשם רבי חמא בר חנינא:
מעשה באחד ששחח יותר מדי, והעבירו רבי.
רבי אמי אמר:

רבי יוחנן הנה מעבר.
אמר ליה רבי חיא בר בא:
לא הנה מעבר, אלא גער.

אלו ברכות שפותחין בהן ב"ברוך"?
כל הברכות, פותחין בהן ב"ברוך".
ואם היתה ברכה סמוכה לתברתה,
כגון קריית שמע ותפלה,
אין פותחין בהן ב"ברוך".
התיב רבי ירמיה: <הקשה>
הרי גאלה!

שניא היא, דמר רבי יוחנן:
הלל, אם שמעה בבית הכנסת, יצא.
התיב רבי אליעזר בירבי יוסה קמי רבי יוסה:
וקא סופה!
אמר ליה:

שתים הנה, אחת לבא ואחת לשעבר.
התיבון:
הרי הבדלה!

שניא היא, דמר רבי בא בר זבדא:
רבי הנה מפזרן וחוזר וכוללן על הכוס.
רבי חיא רבה הנה מכנסן.

התיבון:
הרי "נברך"!
שניא היא,

שאם היו שנים יושבין ואוכלין,
שאינן אומרין "נברך".
הרי "הטוב והמטיב"!

שניא היא, דמר רב חונא:
משנתנו תרוגי ביתר לקבורה,
נקבעה "הטוב והמטיב".
"הטוב", שלא הסריחו,
"והמטיב", שנתנו לקבורה.

הא קדשה!
שניא היא,

שאם הנה יושב ושותה מבעוד יום,
וקדש עליו היום,

שְׁאִינוּ אוֹמֵר "בוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן".

וְהָא סוֹפָה !

אָמַר רַבִּי מְנָא :

טוּפוּס בְּרִכּוֹת כָּךְ הוּא. <מטבע>

אָמַר רַבִּי יוֹדֵן :

מְטַבֵּעַ קְצוּר,

פּוֹתַח בְּהֵן בְּ"בְרוּךְ", וְאִינוּ חוֹתֵם בְּהֵן בְּ"בְרוּךְ".

מְטַבֵּעַ אָרוּךְ,

פּוֹתַח בְּ"בְרוּךְ" וְחוֹתֵם בְּ"בְרוּךְ".

כָּל הַבְּרָכוֹת אַחַר חַתוּמֵיהֶן.

אֵין אוֹמְרִים בְּרִכָּה פְּסוּקָה.

הַתִּיב רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֶלְעָזָר קָמִי רַבִּי יוֹסֵה :

מִכֵּינֵן דְּתַמַּר אַחַר חַתוּמֵיהֶן,

יֹאמַר בְּרִכָּה פְּסוּקָה !

אָמַר :

חַפְּסִים הוּא הֵדֵן טְלִיָּה, דְּהוּא סְבוּר ? <חכמים זה הילד>

מָהוּ אַחַר חַתוּמֵיהֶן ?

שְׁאֵם הָיָה עוֹמֵד בְּשַׁחְרִית,

וְשָׁכַח וְהִזְכִּיר אֶת שְׁלַעַרְבִית,

וְחִזַּר וְחָתֵם בְּשְׁלַשְׁחֲרִית, יֵצֵא.

אָמַר רַבִּי אֶחָא :

כָּל הַבְּרָכוֹת כְּעֵין חוֹתְמוֹתֵיהֶן.

וְאֵלֵין דְּאָמְרִין :

(ישעיה יב,ו) "צִתְּהִי וְרַנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן,

כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל."

אֵין בּוֹ מְשׁוּם בְּרִכָּה פְּסוּקָה.

[בְּרִכּוֹת א,ה]

מִתְּנִיתָה.

מְזַכְרִין יֵצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת.

אָמַר לְהֵן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה :

תְּרִי אֲנִי כִבֵּן שִׁבְעִים שָׁנָה,

וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמַר יֵצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת,

עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן זוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר :

(דברים טז,א) "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,

כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ,"

"יְמֵי חַיֶּיךָ", הַיָּמִים,

"כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", הַלִּילוֹת.

וְחֻקָּמִים אוֹמְרִים :

"יְמֵי חַיֶּיךָ", הָעוֹלָם הַזֶּה,

"כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", הָעוֹלָם הַבָּא,

לְהַבִּיא אֶת יְמוֹת הַפְּשִׁיחַ.

[תלמוד]

אף על פי שנכנס לגדלה, האריך ימים.
היא אמרה שהגדלה מקצרת ימים.

תמן אמרין: <בבב>

לא יתחיל "ניאמר", ואם התחיל, גומר.

ורבני דהכא אמרין: <של ארץ ישראל>

מתחיל ואינו גומר.

מתניתה פליגא על רבני דתמן:

"מזכירין יציאת מצרים בלילות!"

רבי בא רב יהודה בשם רב:

"מודים אנחנו לך,

שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים,

להודות לשמך."

מתניתה פליגא על רבני דהכא:

"ניאמר" אינו נוהג אלא ביום!"

כל פשת "ניאמר" אינו נוהג אלא ביום.

רבי בא בר אבא נחית לתמן:

תמיתון מתחילין וגומרין. [12]

ולא שמיע דתמן אמרין:

לא יתחיל "ניאמר", ואם התחיל גומר,

ורבני דהכא אמרין:

מתחיל ואינו גומר.

בעון קמי רבי אחיזא ברבי זעירה:

היך הנה אבוך נהיג עבדי,

כרבני דהכא או כרבני דתמן?

רבי חזקיה אמר:

כרבני דהכא.

רבי יוסה אמר:

כרבני דתמן.

אמר רבי חנינא:

מסתברה דרבי יוסה.

דרבי זעירא מחמר, וינזן מחמרין,

והוא נהיג עבדי דכותהון.

תני:

הקורא את שמע בבקר,

צריך להזכיר יציאת מצרים ב"אמת ויציב".

רבי אומר:

צריך להזכיר בה מלכות.

אחרים אומרים:

צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים.

רבי יהושע בן לוי אומר:

צריך להזכיר את כלן,

וְצָרִיךְ לֹאמַר "צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ".
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי אָמַר:
לֹא הִזְכִּיר תּוֹרָה בְּאֶרֶץ, מִחֲזִירֵינּוּ אוֹתוֹ.
מַה טַּעַם?

(תהלים קה, מד) "נִיתַן לָהֶם אֲרֻצוֹת גּוֹיִם",
מִפְּנֵי מָה?

(תהלים קה, מה) "בְּעֵבֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ".
רַבִּי בָּא בְּרַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַב:
אִם לֹא הִזְכִּיר בְּרִית בְּאֶרֶץ,
אוֹ שְׁלֵא הִזְכִּיר כְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד,
מִחֲזִירֵינּוּ אוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי אֵילָא:

אִם אָמַר "מְנַחֵם יְרוּשָׁלַיִם", יֵצֵא.

בַּר קַפְרָא אָמַר:

הַקּוֹרָא לְאַבְרָהָם "אַבְרָם" עוֹבֵר בַּעֲשָׂה.

רַבִּי לֹוֹי אָמַר:

בַּעֲשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה.

(בְּרֵאשִׁית י"ה) "וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֵךְ אַבְרָם",

הֲרֵי בְלֹא תַעֲשֶׂה;

"וְהָיָה שְׁמֵךְ אַבְרָהָם",

הֲרֵי בַעֲשָׂה.

הַתִּיבּוֹן: <הַקְּשׁוּ>

הֲרֵי אֲנִשִּׁי כְּנִסַּת הַגְּדוּלָה קָרָאוּ אוֹתוֹ אַבְרָם!

(מְקַטְיָה ט"ו) "אֵתָּה הוּא יִי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם".

שְׁנָאָה הִיא,

שְׁעַד שֶׁהוּא אַבְרָם בְּחַרְתָּ בּוֹ.

וְדַכּוּתָהּ, הַקּוֹרָא לְשֵׁרָה "שְׂרַי" עוֹבֵר בַּעֲשָׂה!

הוּא נִצְטָנָה עֲלֵיהָ.

וְדַכּוּתָהּ, הַקּוֹרָא לְיִשְׂרָאֵל "יַעֲקֹב" עוֹבֵר בַּעֲשָׂה!

שְׁנֵי נְתוּסָף לוֹ, הֲרָאשׁוֹן לֹא נִעְקַר מִמֶּנּוּ.

וְלָמָּה נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ שְׁלֹא אַבְרָהָם וְשְׁמוֹ שְׁלֵי־עַקֵּב,

וְשְׁמוֹ שְׁלֵי־צַחֲקָה לֹא נִשְׁתַּנָּה?

אֵלּוּ, אַבּוֹתֵינוּ קָרָאוּ אוֹתָנוּ בְּשֵׁמֵנוּ,

אַבְל יִצְחָק, הַקְּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָאוּ "יִצְחָק",

שְׁנָאָמַר:

(בְּרֵאשִׁית י"ז) "יִקְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק".

אַרְבַּעַה נִקְרָאוּ עַד שְׁלֵא נוֹלְדוּ, וְאֵלּוּ הֵן:

יִצְחָק וְיִשְׁמַעְעָאֵל יֵאֻשְׁיָהוּ וְשְׁלֵמָה.

יִצְחָק,

(בְּרֵאשִׁית י"ז) "יִקְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק".

יִשְׁמַעְעָאֵל, הַכְּתִיב:

(בְּרֵאשִׁית ט"ו, י"א) "וְיִקְרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְעָאֵל".

יֵאֻשְׁיָהוּ,

(מְלָכִים א' י"ג) "הִנֵּה בֶן נוֹלָד לְבֵית דָּוִד יֵאֻשְׁיָהוּ שְׁמוֹ".

שְׁלֵמָה,

(דברי תמים א כב, ט) "כי שלמה יהיה שמו".

עד פדון בצדיקים, <עד עכשיו>

אבל ברשעים,

(תהלים נח, ד) "זרו רשעים מרחם".

בן זומא אומר:

עתידין הן ישראל

שלא להזכיר יציאת מצרים לעתיד לבוא.

ומה טעם?

(ירמיה כג, ד) "לכן הגה ימים באים נאם יי,

ולא יאמרו עוד:

"חיי יי אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים",

כי אם "חיי יי אשר העלה ואשר הביא

את זרע בית ישראל מארץ צפונה".

אמרו לו:

לא שיעקר יציאת מצרים,

אלא מצרים מוסף על המלכיות.

מלכיות עקר ומצרים טפלה.

וכן הוא אומר:

(בראשית לה, י) "לא יקרא שמך עוד יעקב,

כי אם ישראל יהיה שמך".

אמרו:

לא שיעקר שם יעקב,

אלא יעקב מוסף על ישראל,

ישראל עקר ויעקב טפל.

וכן הוא אומר:

(ישעיה מג, ח) "אל תזכרו ראשנות",

אלו המצרים;

"וקדמניות אל תתבננו",

אלו המלכיות;

(ישעיה מג, ט) "הנני עשה תדשה, עתה תצמח",

זו שלגוג.

משלו משל: למה הדבר דומה?

לאחד שהיה מהלך בדברך,

ופגע בו זאב, ונצל ממנו.

התחיל מספר מעשה הזאב.

ואחר כך פגע בו הארי, ונצל מידו.

שכח מעשה הזאב, התחיל מספר מעשה הארי.

ואחר כך פגע בו נחש, ונצל מידו.

שכח מעשה שניהן והתחיל לספר מעשה הנחש.

כך היו ישראל,

הצרות האחרונות משכחות את הראשונות:

